

Editorial

II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya

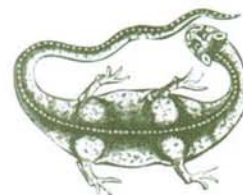
Els passats dies 18, 19, 20 i 21 d'abril es van desenvolupar a la Casa de Cultura de Sant Cugat del Vallès les sessions del II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya organitzat per l'ACRAM en col·laboració amb el Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat. Les xifres del congrés són prou destacables com per fer-les públiques aquí: 93 comunicacions repartides entre els tres àmbits en què es dividia el congrés, 9 pòsters i 143 persones inscrites donen fe del gran èxit de la convocatòria, que, d'altra banda, suposa la consolidació definitiva del Congrés de l'ACRAM com el principal punt de trobada dels investigadors que fan recerca sobre jaciments medievals a Catalunya.

Entenem que aquest èxit és conseqüència de dos fets. En primer terme del constant augment de les intervencions arqueològiques en jaciments d'època medieval i moderna que s'està produint en els darrers anys a Catalunya. Aquest increment no és solament fruit de l'augment de l'activitat arqueològica general, que hi és, sinó sobretot de la creixent conscienciació de les administracions respecte a la conveniència de realitzar estudis històrics i arqueològics sobre elements del patrimoni que fins fa poc temps no haurien merescut cap mena d'atenció en aquest sentit. Així, en aquests darrers temps s'estan començant a fer, de manera no sistemàtica però sí creixent, estudis sobre masies d'època moderna, sobre cases urbanes anteriors a començament segle XX i sobre determinats elements de l'estructura industrial del país.

Un altre element que ha estat en la base de l'èxit del congrés és la voluntat dels arqueòlegs i de les empreses d'arqueologia de fer esforços per tal que els resultats de les intervencions que realitzen arribin a publicar-se i puguin ser utilitzats, per tant, per tota la comunitat científica. En aquest sentit volem agrair molt especialment a les empreses que van col·laborar amb nosaltres el seu suport i la seva confiança que ens ha permès no solament obtenir recursos econòmics per finançar el congrés i les actes sinó que ha ajudat a que el congrés hagi estat més representatiu de l'activitat arqueològica de Catalunya.

En definitiva creiem que l'èxit del II Congrés suposa la consolidació definitiva de la trobada dins el marc català i, per extensió, també de l'ACRAM com a associació. Hem de pensar que Sant Cugat s'han presentat el doble d'aportacions que al primer congrés d'Igualada i que s'ha arribat a un sostre que obligarà a repensar l'estructura dels propers congressos de cara donar sortida a les comunicacions sense col·lapsar les sessions. Aquest fet ens anima a continuar treballant en la creació de nous espais de comunicació entre els arqueòlegs i de difusió dels resultats de les intervencions arqueològiques en jaciments d'època medieval i moderna que es fan en el nostre país.

Des d'aquí volem agrair a les persones que es van inscriure al congrés i molt especialment als 78 investigadors que van fer aportacions, ja sigui en forma de comunicació, pòster o ponència, la seva confiança en l'ACRAM. En el moment actual estem treballant en l'edició de les actes, que si tot va bé haurien de sortir publicades com a molt tard a començament del 2003 ■

Arqueologia medieval a la comarca del Bages

David Olivares i Ponti

La tradició arqueològica a la comarca del Bages es remunta a principis del segle XX, concretament a l'any 1905, amb la realització de la primera intervenció que podríem qualificar com d'arqueològica al Puig Cardener de Manresa, amb la descoberta i estudi de restes d'època antiga i medieval, amb la direcció de Mossèn Josep Guitart. Aquesta intervenció ha servit de base per a les posteriors intervencions realitzades al Puig Cardener els anys vuitanta i noranta, en un dels bressols de la ciutat de Manresa. En aquelles primeries de segle XX fou cabdal l'impuls que donaren a l'arqueologia bagenca els centres excursionistes sota l'alliçament de molts eclesiàstics, com el mateix Guitart, Mn. Valentí Santamaria o Lluís Rubiralta, amb intervencions en l'àmbit medieval com les realitzades a Sant Marçal del Relat (Avinyó), amb unes sepultures prou interessants, o la intervenció a l'església de Sant Pere del Mont (Castellfolit del Boix). Després de la Guerra Civil es produí un trencament en la dinàmica cultural a la que l'arqueologia no en fou aliena, fins que els anys seixanta anaren sorgint nous arqueòlegs, ara ja a l'empena dels primigenis estudis universitaris en la matèria, que tornaren a desenvolupar projectes arqueològics d'entitat. A l'ensens anaren apareixent grups locals d'arqueologia i de recuperació del patrimoni que contribuïren decididament a la recuperació i creixement de l'activitat arqueològica.

En l'àmbit bagenc, es pot afirmar que fins els inicis dels anys noranta la major part de les excavacions d'època medieval s'havien realitzat en esglésies i altres edificis religiosos, així com en llocs d'enterrament. D'alguna manera s'observa com s'havia superat la paradoxa de que si bé l'arqueologia medieval es desenvolupa sovint en edificis ben conservats, el seu subsòl era sovint un gran desconegut. Així, s'han pogut documentar arqueològicament des d'esglésies de notable entitat, com la mateixa Seu de Manresa, edificada des del segle XIV, la Col·legiata de Sant Vicenç de Cardona, o Sant Pere d'Or (Santpedor), o també el conjunt monàstic benedictí de Sant Benet de Bages, a Sant Fruitós de Bages, revaloritzat des de la seva adquisició per part de Caixa de Manresa, en un exemple de com la iniciativa privada ha contribuït al progrés de l'arqueologia. La quarantena llarga de temples excavats al Bages demostra com ha estat uns dels principals àmbits de la investigació arqueològica bagenca. Les intervencions en molts d'aquests temples han comportat de la mateixa manera la documentació de diversos espais cementerials al seu redós, així com necròpolis isolades arreu de la comarca. Podem destacar els cementiris parroquials de Manresa, Santpedor, Sant Mateu de Bages o Castelnou de Bages, així com conjunts de tombes amb diferents sistemes d'enterrament. Dins d'aquest grup podem esmentar la necròpoli del Collet del Cargol, amb tres tombes d'època visigòtica (en una es localitzà una sivella de bronze) al costat d'una cista de lloses d'època alt-medieval, en una clara mostra de pervivència d'aquell lloc com a enclau de sepultura.

A banda d'aquestes intervencions en edificis religiosos han crescut notablement les actuacions en castells i altres edificis fortificats en els darrers vint anys. Els castells i fortificacions, malgrat éssers bens immobles amb un alt índex de protecció legislativa, tenien el

El castell de Castelltallat (Sant Mateu de Bages) durant les tasques d'excavació l'any 2001.

desavantatge d'un menor interès artístic o una menor incidència del seu patrimoni moble, a diferència del que passava en el cas dels temples. Afortunadament avui l'arqueologia dels castells bagencs viu un moment excel·lent i son notables els avenços realitzats en el seu coneixement més enllà de la simple documentació escrita, de manera que la majoria dels municipis de la comarca té un o més fortificacions ja excavades o en procés. A tall d'exemple tenim els castells de Cardona, Sant Mateu de Bages, Castelltallat (excavat en l'àmbit d'un projecte de la Diputació de Barcelona per edificar-hi un observatori astronòmic), Callús o Calders, o bé altres edificis fortificats com la Torre de la Pobla (a Súria, actualment en procés de restauració després de l'excavació), la Torre Xinverga de Sallent, el Mas de Viladoris de Manresa o també l'edifici civil administratiu documentat al Pla de Palà de Cardona, en una zona destacable per altres jaciments i punts d'interès arqueològics medievals. Sens dubte el coneixement d'aquest tipus d'edificis és bàsic per entendre moltes de les qüestions d'ocupació i organització de la comarca en època medieval.

L'estudi arqueològic de les viles medievals del Bages ha tingut un clar referent en el clos murallat de Manresa, la Minorisa medieval, de la que, entre els anys 1991 i 2001, s'han posat al descobert cinc punts de la traça de muralles, que han ajudat a entendre com funcionava el recinte construït entre els segles XI i XIV, desterrant vells mites sobre el seu traçat i aportant noves dades que no s'haurien evidenciat sense l'estudi arqueològic, complementat amb la realització d'un Programa d'Arqueologia Urbana l'any 1992 en el que es feia un estudi extens de la documentació escrita referida a les muralles manresanes. Però no sols l'arqueologia medieval al Bages s'ha ocupat d'aquests edificis ressenyats, si no també d'altres edificacions de caire civil com el Pont de Vilomara i Rocafort, el Pont de Castellbell i el Vilar, o el Mas de Matabans, amb precedents romans, els dipòsits documentats al Puig Cardener, o en llocs tradicionals d'habitatge com la Bauma de l'Ermità, a Monistrol de Calders.

Queda palesa, doncs, la vitalitat de l'arqueologia medieval desenvolupada al Bages. Aquesta puixança es veu reflectida avui cada vegada més, puix que, a banda de l'estudi del subsòl, la metodologia arqueològica s'està extenent a l'estudi dels mateixos edificis i de llurs paraments i elements definidors, tant sigui amb patrocini públic com

privat. La iniciativa pública ha estat cabdal en aquest sentit, en dos àmbits complementaris com han estat les directrius tècniques del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, per una banda, i les del Servei de patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. L'inici del sege XXI també n'ha sigut testimoni, i tenim uns exemples clars en el projecte de restauració i recuperació de Sant

Benet de Bages, ja esmentat anteriorment, o en el seguiment de la construcció del desdoblament de l'Eix del Llobregat, a l'empara del que s'han pogut documentar diferents trams d'una obra d'enginyeria civil del segle XIV tan important com la Sèquia de Manresa, o també l'actual excavació de les sitges a l'entorn de l'església de Santa Maria de l'Alou a Balsareny ■

Projectes d'investigació en arqueologia medieval

Els interessats en participar en alguna d'aquestes excavacions podeu adreçar-vos als telèfons o adreces de contacte que hi figuren.

CASTELL DE TORCAFELLÓ (Maçanet de la Selva, la Selva)

Direcció: Joan Llinàs, Alons Ramírez

Dates: 29 de juliol al 16 d'agost

Telèfons informació / inscripcions: 676 79 02 49; 972 41 80 88

CASTELL DE SANT MAURICI (Caldes de Malavella, la Selva)

Direcció: Jordi Merino, Maribel Fuentes

Dates: agost

Camp de treball internacional

CASTELL DE MONTSORIU (Arbúcies, Sant Feliu de Buixalleu; la Selva)

Direcció: Josep Manuel Rueda, Jordi Tura, Joaquim Mateu

Dates: 16 al 27 de setembre

Telèfons informació / inscripcions: 972 86 09 98

PROSPECCIONS ALS MONISTROLS DEL BAGES (Rajadell, Gaià, Monistrol de Calders, Monistrol de Montserrat; el Bages)

Direcció: Ramon Martí

Dates: setembre (per confirmar)

Telèfons informació / inscripcions: setembre 93 581 32 34 -matins-

SANT MARTÍ DE LES TOMBETES (Sant Esteve de la Sarga, Pallars Jussà)

Direcció: Núria Nolasco

Dates: 19 al 30 d'agost

Inscripcions: places complertes

LA FABREGADA (Sant Esteve de la Sarga, Pallars Jussà)

Direcció: Marta Sancho, Jenifer Peñarada, Consuelo Fores

Dates: per confirmar

Inscripcions: places complertes

PROSPECCIONS A LA COMARCA DEL PLA DE L'ESTANY (Revardit, Vilademuls; Pla de l'Estany)

Direcció: Josep Camprubi

Dates: setembre-octubre

Inscripcions: places complertes

L'ESQUERDA -àrea poblat medieval- (les Masies de Roda, Osona)

Direcció: Imma Ollich

Dates: 19 al 31 d'agost

Inscripcions: places complertes

DOMUS DE TODONYÀ (les Masies de Voltregà, Osona)

Direcció: Assumpta Serra

Dates: 19 al 31 d'agost:

Telèfons informació / inscripcions: todonya@hotmail.com

SANTA MARGARIDA DE SANT GENÍS DE ROCAFORT (Martorell, el Baix Llobregat)

Direcció: Rosario Navarro, Alfred Mauri, Montserrat Farreny

Dates: 15 juliol al 2 d'agost

Inscripcions: places complertes

CASTELL DE BUFALARANYA (Roses, l'Alt Empordà)

Direcció: Jordi Sagrera, Marc Sureda, Gemma Vieyra

Dates: 2 al 20 de setembre

Telèfons informació / inscripcions: Universitat de Girona Laboratori d'Arqueologia 972 41 81 59

Hem d'agrair al Servei d'Arqueologia que ens hagi proporcionat les dades corresponents a les excavacions programades autoritzades provisionalment per aquesta institució.

Les intervencions arqueològiques a l'antic mercat del Born de Barcelona

Pere Lluís Artigues Conesa i Antoni Fernández Espinosa.
(CÓDEX- Arqueologia i Patrimoni)

L'antic mercat del Born es troba situat dintre del districte de Ciutat Vella de la ciutat de Barcelona, dintre del barri de La Ribera. Limitat pels carrers: Comercial, Plaça Comercial, Fusina i de la Ribera.

La intervenció arqueològica fou motivada per la futura construcció de la Biblioteca Provincial de Barcelona efectuant-se l'obertura en extensió, entre els dies 19 de novembre de 2001 i el 26 d'abril de 2002, amb el rebaix total dels 8100 metres quadrats de superfície de l'antic mercat, fins assolir els nivells arqueològics.

Com a resultat de la intervenció, s'ha deixat a la vista bona part de la trama urbana baix medieval del barri de La Ribera, tal i com va quedar després del seu enderrocament entre 1716 i 1719 amb motiu de la construcció de la ciutadella militar un cop acabada la guerra de Successió amb la victòria d'en Felip V.

Les restes recuperades es troben en un estat de conservació excel·lent. Aquesta bona conservació bé donat per tres raons:

1. Amb l'enderrocament de bona part del barri, el 20 % de la ciutat de Barcelona de l'època, i la creació de l'explanada de seguretat davant de la ciutadella militar, tota la zona quedà inalterable durant 150 anys sense realitzar-se cap tipus d'obra que pogués afectar el subsòl.
2. La construcció del mercat en el segle XIX, entre 1873 i 1876, va continuar protegint les restes. L'estructura de ferro del mercat, obra d'en Josep Fonserè, és molt lleugera i disposa d'una fonamentació

molt senzilla formada, simplement, per un retall al terra reblert de pedres i morter, sobre el que descansen les columnes del mercat i afecten molt puntualment a algunes estructures.

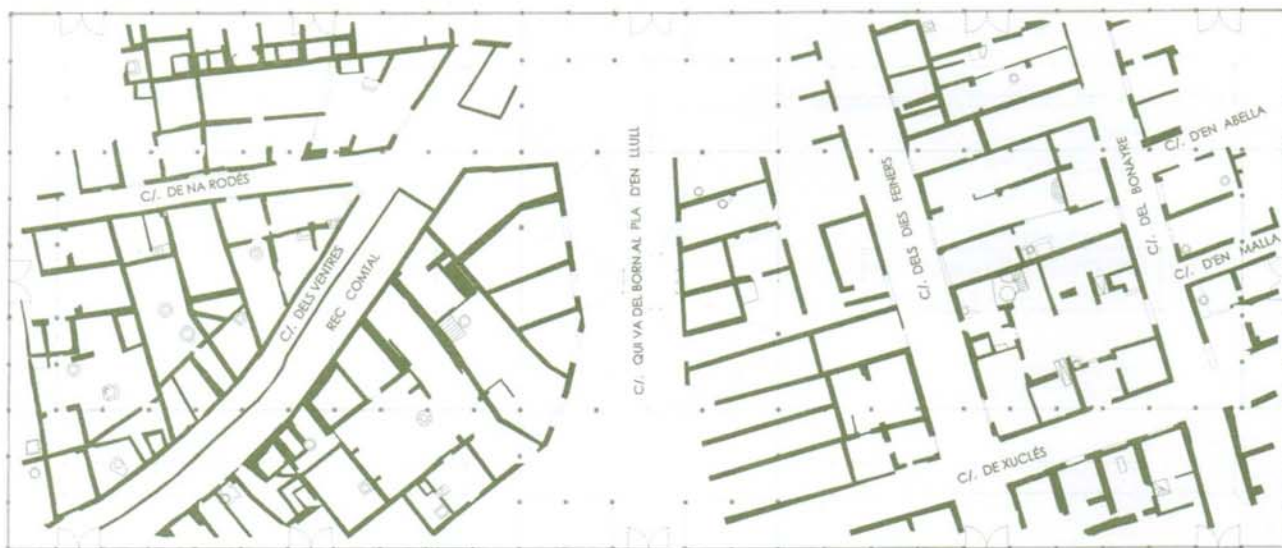
3. La manca de serveis urbans no han afectat les restes arqueològiques. Només tres zones han estat arrasades del tot, els angles que toquen el carrer Comercial, on estaven situades algunes cambres soterrànies del mercat i en el centre, a tocar la façana que també dona al carrer Comercial, on existeix una ET (Estació Transformadora).

Descripció de les restes

Finalitzats els terminis marcats per a la intervenció, el que avui ens mostra el subsòl de l'antic mercat del Born, és tot l'entramat urbà de l'època, on destaca la presència del Rec Comtal que actua com a eix vertebrador de la meitat oest. En aquesta mateixa meitat s'ha posat al descobert també el carrer dels Ventres, paral·lel al Rec, i el carrer de na Rodés, presentant-se amb un urbanisme irregular precisament com a conseqüència de l'adaptació de les edificacions al traçat preexistent del Rec Comtal. En el centre del mercat i dividint el jaciment en dues meitats destaca el carrer Qui va del Born al Pla d'en Llull, una via de 12 metres en el punt més ample, perfectament pavimentat amb un empedrat. Per altra banda, la meitat est presenta una major regularitat, amb un traçat ortogonal dels carrers, tres dels quals són principals: el de Xuclés, els dels Dies Feiners i el de Bonayre, així com dos carrerons en l'extrem est anomenats de n'Abella i el d'en Malla.

Trama urbana i arquitectura

A la meitat oest s'hi han documentat un total de 3 illes de cases, les quals passarem a descriure. L'illa central, compresa entre els carrers dels Ventres i na Rodés, està formada bàsicament per a vivendes i tallers

Planta general del jaciment.

Vista aèria de l'àrea oest.

d'origen gòtic, primer terç del segle XIV, del que es documenten diferents transformacions fins el seu enderrocament l'any 1716.

La ubicació de tants tallers es deu a la presència del Rec Comtal que els proporciona aigua per treballar i un lloc on desguassar. Es tracta d'una zona marcada per indústries contaminants com són els blanquers, tintorers, curtidors, etc. S'han conservat amb certesa quatre tallers, dos gòtics, un datat en la segona meitat del segle XVI i l'altre de la segona meitat del segle XVII, amb les seves estructures consistents en fogons i dipòsits diversos. Anàlisis posteriors hauran d'aportar més informació sobre els mateixos.

La segona illa queda definida pel carrer de na Rodés al sud i pel Rec Comtal a l'est, on trobem el pont de la Carnisseria, que uneix la confluència dels carrers de na Rodés i dels Ventres amb el Pla d'en Llull. En aquesta illa s'ha localitzat bàsicament un edifici d'origen gòtic d'uns 45 metres de llarg i 10 d'ample, que pateix una sèrie de reformes al llarg del segle XVI i XVII. És en aquest darrer moment quan tota la línia de façana es converteix en petits tallers utilitzats especialment per artesans que es dediquen, segons la documentació escrita, a fer cordes de viola. Amb la darrera reforma, bona part de l'antic edifici queda convertit en unes quadres de grans dimensions i de les quals es conserva el paviment en perfecte estat així com les bases de les menjadores i dependències annexes. Sembla que aquestes quadres podrien formar part d'un hostal o fonda que disposaria de servei de ferreria o també que fossin d'ús públic, donades les seves dimensions, la presència d'una gran comuna, i la situació propera a una de les entrades de la ciutat. Igualment es documenten set vivendes al nord d'aquesta construcció i una possible blanqueria.

La tercera illa resta definida pel Rec Comtal i el carrer Qui va del Born al Pla d'en Llull. Destaca en aquest sector de cases la presència del palau Alió i una sèrie de tallers i botigues al nord de l'illa. El palau esmentat és d'origen gòtic i presenta una planta característica, amb un pati distribuïdor i una sèrie d'habitacions i magatzems al seu voltant. Elements a destacar dintre d'aquest palau és l'àrea industrial on s'han documentat quatre grans fogons de cronologia diversa i diferents dipòsits de decantació, així com el propi pati central, perfectament pavimentat amb lloses de pedra i la base de tres pilars que sustentarien

Rec Comtal. Al fons el pont de la Carnisseria.

un pòrtic. Esdevé també interessant l'estructura superior del pou del pati, que s'ha trobat desmuntat i apilat com si es tingués intenció d'endur-se'l per aprofitar-lo en un altre lloc. Pel que fa a l'evolució històrica de l'illa, coincideix amb la resta: construcció dels edificis en el segle XIV amb importants reformes en la segona meitat del segle XVII que en aquest cas significarà la compartimentació de les vivendes en unitats més petites.

Ja s'ha esmentat amb anterioritat que l'eix vertebrador de l'àrea o meitat oest és el Rec Comtal, construït l'any 960 pel comte Miró es converteix en unes de les principals canalitzacions d'aigua que prengué una rellevància cabdal pel desenvolupament de Barcelona. El tram documentat del Rec Comtal es canalitza en el mateix moment en què s'inicien les edificacions circumdants. Té una llargària aproximada d'uns 85 metres i una amplada de 4. Es troba perfectament canalitzat, per la banda sud amb les façanes posteriors dels edificis, que conformarien el sector 3, que conserven una alçada que oscil·la entre els 2 i 3 metres. El tancament oest, és un mur més baix que conserva una altura de 2 metres fins a la cota del carrer dels Ventres. L'empremta deixada permet deduir que tenia una barana per evitar que ningú caigués al rec.

A la meitat est es documenten set illes de cases, de les que només dues les hem localitzat pràcticament senceres.

La primera illa està compresa entre els carrers dels Dies Feiners, Xuclés i Pla d'en Llull. S'han documentat, en l'última fase, 17 vivendes de dimensions variables, fruit de la divisió dels edificis anteriors. Les plantes baixes estaven formades, principalment, per una àrea de botiga i l'altre de vivenda, com ho demostren el fet de localitzar cuines, llars de focs, pica per rentar els plats, pous, comunes i escales per accedir a les plantes superiors. Destacar en aquesta illa, l'existència d'una gran taverna, coneguda documentalment. Presenta tres semi-soterranis que funcionarien segurament com a bodega, un pati, dues amplies sales i una petita quadra. L'edifici s'ha datat com a mínim el segle XIV.

L'illa Central, compresa entre els carrers dels dies Feiners, Xuclés i Bonayre, està formada per tres palauets d'origen gòtic que pateixen

important transformacions al segle XVII i que presenten una distribució diferent. El primer palau està situat a ponent i pertany a Pere Montoliu. És de característiques semblants a les descrites en el palauet Aliol, pati central amb habitacions perimetrals, gran escala per accedir a les plantes superior i zona industrial on cal destacar l'estat de conservació d'un forn, el qual conserva les escales d'accés a la cambra de combustió així com la xemeneia.

El segon palauet situat en el centre, també propietat d'en Pere Montoliu, és més estret amb sortides als dos carrers que l'envolten. Manté soterrani, safareig i diverses escales per accedir els pisos superiors. S'ha pogut identificar una zona relacionada amb una indústria de líquids, segurament de vi. En el segle XVII s'individualitzen dos espais, fent-ne d'un vivenda i de l'altra la botiga. La vivenda presenta una cuina que es troba en perfecte estat de conservació i consisteix en una estructura formada per una llar de foc, encaixada en el mur dos fogons per a carbó, amb tots els seus elements de ferro i un dipòsit per recollir les cendres. Pel que fa a la botiga, hem de destacar la presència *in situ* d'una bala de canó de la Guerra de Successió que enfonsa part del paviment de pedra i on es veu el mur lateral cedit per l'impacte.

El tercer palau, situat a llevant, és de característiques similars a l'anterior. Cal destacar l'espectacular escala amb set esglaons d'accés al primer pis. També hem de remarcar la presència d'un celler soterrani conservat en una alçada d'uns 3 metres.

A l'est del carrer Bonayre es troben restes de tres illes de cases. Queden definides entre el carrer del Bonayre i el carrer Xuclés. En aquest cas, quedarien a l'interior els dos carrerons de n'Abella i d'en Malla. És una zona corresponent al barri de pescadors, amb cases molt més estretes, d'uns 4 metres d'amplada i poca llargada. Excepte en un cas, s'han conservat els paviments, així com pous i escales. Aquesta zona sembla constituir una expansió urbanística produïda durant el segle XVI. El sòl està format per una duna fòssil que fa més difícil la fonamentació de les cases, la qual cosa explicaria que no s'ocupi la zona fins un moment de necessitat d'expansió de la ciutat, a causa del creixement demogràfic.

El darrer conjunt d'edificacions es troben al sud del carrer Xuclés. Es tracta de cases de petites dimensions i de planta rectangular: presenten uns fonaments molt amples d'1,40 metres i parets d'1 metre de gruix, doncs s'assenten sobre sorres. Les cases visibles actualment s'han pogut datar en el segle XVI, però fonamenten sobre estructures anteriors datades en el segle XIV. Cap d'aquestes cases presenta paviments, la qual cosa ha permès, però, documentar tot el sistema de canalitzacions internes.

Cal efectuar alguns comentaris. Respecte els carrers, cal dir que de tots els documentats només els carrers de na Rodés, Gensana, Qui va del Born al Pla d'en Llull, el carrer Bonayre i bona part del carrer Xuclés estan paviments tots, mentre que la resta, són de terra piconada. Aquestes diferències venen donades pel fet que la pavimentació dels

carrers correspon als propietaris de les cases, fet que provoca que els propietaris només pavimentin segons disposició monetària o ús que fan dels carrers. Igualment, cal dir que no tots els carrers pavimentats disposen de claveguera central, essent els únics el carrers de na Rodés i el Qui va del Born al Pla d'en Llull, mentre que la resta disposen de fosses sèptiques.

Vista aèria parcial de la meitat est del jaciment.

Cloenda

Les excavacions dutes a terme a l'antic Mercat del Born han posat al descobert unes restes que pensem que s'han de catalogar com d'excel·lent interès, tant per l'estat de conservació, per la informació que proporcionen sobre la vida de la ciutat de Barcelona com pels seu significat històric. Gràcies a l'excavació podem veure l'evolució d'un barri des de la seva creació a finals del segle XIII inicis del XIV, fins a la seva destrucció a inicis del segle XVIII, on queda representada el teixit social, l'activitat industrial i econòmica, així com una varietat arquitectònica lligada a l'activitat econòmica o social que s'efectua, un tractament urbanístic diferenciat; una bona part d'ell condicionat i adaptat pel Rec Comtal i l'altre, lliure de condicionaments, adopta un traçat ortogonal. Com element afegit d'interès, hem de dir que hi ha abundant informació documental provinent de l'Arxiu de Protocols Notarials de Barcelona i del Cadastre, que ens informen sobre els propietaris, activitats econòmiques i proporcionen informació exhaustiva sobre cadascuna de les estances. Tot el conjunt de dades que s'han obtingut i s'obtidran, permetran entendre i explicar l'evolució de la ciutat medieval i moderna. No podem deixar d'esmentar l'evident potencialitat que presenta el conjunt de les restes a nivell museogràfic i didàctic ■

L'ACRAM i la polèmica sobre la biblioteca del Born

L'ACRAM ha procurat des del moment de la seva fundació estar present en la major part dels debats que s'han produït al nostre país sobre temes patrimonials, per tal de fer sentir la veu dels arqueòlegs especialistes en època medieval i tractar d'influir en la presa de decisions.

En els darrers mesos s'ha produït, i encara s'està produint, un debat intens sobre la conveniència o no que la Biblioteca Provincial de Barcelona s'instal·li en l'edifici del Born tota vegada que les excavacions arqueològiques que s'hi ha dut a terme han posat a la llum un conjunt arqueològic de primer ordre. L'ACRAM, a través de l'editorial del núm. 11 d'aquest mateix butlletí, va ser una de les primeres entitats a demanar de manera pública la conservació integral de les restes, que, segons el projecte arquitectònic inicial, havien de ser destruïdes per a la construcció dels dipòsits de la biblioteca. Posteriorment l'Ad'AC, l'Associació de Museòlegs i altres entitats i associacions s'han anat posicionant en el mateix sentit. En el moment present, sembla que el perill més immediat ha passat i avui en dia sembla clar que les restes es conservaran en la seva totalitat.

Un cop garantida la conservació integral de les restes del Born es va començar a plantejar un segon tema de debat. Es tractava de debatre si podien conviure en un mateix espai els tres elements que convergeixen en aquest lloc: les restes arqueològiques, un edifici singular (i catalogat) com és el Mercat del Born, i la Biblioteca Provincial. Aquest debat encara es troba obert avui en dia i és el que ha de marcar de manera definitiva el futur del Mercat del Born. És per això que aquest debat és tant important i l'ACRAM hi ha volgut fer sentir la seva veu.

Davant la polèmica, l'ACRAM ha seguit dues línies d'actuació. La primera va ser promoure la redacció d'una declaració al respecte que va ser aprovada per unanimitat durant la celebració del Congrés de Sant Cugat. Ens va semblar que calia aprofitar que la gran majoria dels investigadors en arqueologia medieval i moderna es trobaven reunits en el marc del congrés perquè el col·lectiu fes un pronunciament de caràcter científic.

Una segona actuació ha estat la participació de l'ACRAM en el grup d'associacions professionals que han portat a terme de manera coordinada actuacions concretes destinades a fer sentir la veu del col·lectiu professional en la presa de decisions sobre el futur del Born. Aquest grup està format, a banda de l'ACRAM, per l'Associació d'Arqueòlegs de Catalunya, l'Associació d'Arxivers de Catalunya, l'Associació de Museòlegs de Catalunya, l'Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya, l'Associació de Restauradors Conservadors de

Catalunya. ARCC, el Grup Tècnic -Associació Professional- dels Conservadors Restauradors de Catalunya i la Societat Catalana d'Arqueologia.

Fruit del debat d'aquestes associacions, que reuneixen la pràctica totalitat dels professionals catalans del sector del patrimoni, ha estat un manifest en el què s'exposen quins són els nostres plantejaments sobre el tema. Aquest manifest ha rebut l'adhesió de nombroses entitats, institucions i col·lectius tant de caràcter cívic, com científic, patrimonial o acadèmic. Aquest grup d'associacions també ha redactat un primer informe tècnic sobre el que es coneix de l'estudi previ que ah estat encarregat per les institucions per tal de veure si és possible compatibilitzar els dos equipaments i s'han fet diversos posicionaments públics als llarg dels darrers mesos a mesura que s'han anat produint notícies sobre les actuacions. També ens hem entrevistat amb les autoritats competents, tant el Regidor de Cultura de l'Ajuntament com el Director General de Patrimoni Cultural de la Generalitat per tal d'informar-los de la nostra posició i obtenir de primera mà informació sobre els plantejaments de cadascuna de les institucions. També ens han informat sobre l'estat actual del procediment de presa de decisions al respecte i sobre els continguts de l'estudi previ encarregat als arquitectes autors del projecte original del Born per tal de determinar la possibilitat o no de fer compatibles els dos equipaments en el mateix espai.

En el moment actual s'està a l'espera d'una decisió, que pot ser imminent, sobre quin serà finalment el futur del Born. Des de la Junta de l'ACRAM hem volgut donar a conèixer als nostres associats quin ha estat la nostra actuació durant tot aquest procés i quin el posicionament de l'entitat davant els esdeveniments que s'han anat produint durant aquests mesos. D'altra banda, volem convidar també a tots els associats a sumar-se, ja sigui a títol personal o a través de col·lectius de tota mena a què pugui pertanyer, al manifest impulsat per les associacions professionals. També volem convidar a tothom a fer la màxima difusió del contingut del manifest i a mobilitzar-se per tal de buscar-hi adhesions, cadascú dins del seu àmbit d'actuació. Per adherir-vos al Manifest només ens heu de fer arribar un e-mail a la seu de l'ACRAM (acram@eresmas.com) fent-hi constar la vostra adhesió acompanyada del nom, professió i DNI.

Cal tenir present que en els propers dies o setmanes es produirà una decisió gairebé definitiva respecte al futur del Born i és ara que ens hem de mobilitzar si volem que la nostra opinió influeixi en aquesta presa de decisions ■

Manifest II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna

Sant Cugat del Vallès, 19 d'abril de 2002

Reunit el plenari del II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya constituït per 153 arqueòlegs professionals i altres especialistes en arqueologia medieval i moderna, davant la polèmica que s'ha generat entorn de la conservació de les restes arqueològiques aparegudes al subsòl de l'edifici del Born, **declarem:**

- Que una vegada finalitzada la primera fase d'excavació, els resultats obtinguts permeten fer ja una primera valoració de la importància de les restes.
- Que la descoberta de la trama urbana d'època medieval i moderna d'aquest sector del barri de Ribera constitueix un fet del tot excepcional. En efecte, **no existeix cap altra ciutat d'Europa que pugui mostrar amb aquesta extensió i qualitat la vida dels seus ciutadans** des del moment de constitució d'un barri fins a època moderna, sense les interferències que el creixement industrial ha generat sobre l'antiga trama urbana.
- L'existència d'abundant documentació escrita en els arxius sobre el barri i sobre la seva gent, no treu valor a les restes sinó tot al contrari, atès que permetrà oferir una visió més completa de la vida de la ciutat. **Per primera vegada conflueixen en el mateix espai urbà tots els sectors que configuren la ciutat**, amb els grans casals, el rec comtal, els obradors dels artesans, les cases dels pescadors... Aquestes restes reflecteixen també la forma de vida de la gent humil, les traces de la qual la força del progrés ha anat esborrant de l'actual paisatge urbà, on només resten els grans edificis dels estaments dirigents com són les esglésies i palaus. **És aquest coneixement integral de la societat medieval i moderna el que fa enormement enriquidora la troballa de les restes del Born.**

Així doncs,

- Davant el projecte de construcció de la Biblioteca Provincial de Barcelona a l'antic mercat del Born, **exigim la conservació del 100% de les restes localitzades al seu subsòl.**
- Aquesta conservació ha d'anar necessàriament **acompanyada d'una adequada museïtzació de les restes** amb l'objectiu d'acostar la ciutadania a la comprensió del seu passat. El Born s'ha de convertir en un gran centre d'interpretació de la Barcelona d'època medieval i moderna, que permeti aprofundir en el coneixement de les transformacions urbanes de la ciutat, des de la seva fundació fins a l'actualitat. **Barcelona no es pot permetre el luxe de deixar perdre una oportunitat com aquesta.**
- Respecte a les opinions expressades aquests últims dies, que defensen la coexistència de les restes arqueològiques amb la biblioteca, creiem que **és molt difícil que dos equipaments d'aquestes característiques convisin en un edifici tan condicionat per la seva singularitat arquitectònica, sense que algun dels dos vegi minvades les seves funcions i necessitats.**
- **Denunciem l'absoluta manca de previsió de les administracions** al decidir tirar endavant un projecte de Biblioteca Provincial al Born, tot i conèixer els resultats d'intervencions arqueològiques anteriors, que feien perfectament previsible el conflicte actual ■

Volem els llibres i volem les pedres: Barcelona es mereix dos grans equipaments culturals

Manifest dels professionals del patrimoni i la gestió cultural en defensa de les restes arqueològiques descobertes a l'antic mercat del Born i en defensa de la Biblioteca Provincial

Durant les darreres setmanes hem assistit a un gran debat en el qual historiadors, arquitectes, professionals del patrimoni, periodistes i polítics han opinat sobre la importància del jaciment arqueològic excavat al Born i sobre la possible compatibilitat en un mateix lloc entre la conservació i la museïtzació de les restes i la construcció de la Biblioteca Provincial.

Un cop enllestida la primera fase de la intervenció arqueològica –és a dir, l'excavació in extenso de la totalitat del solar–, s'aprecia clarament la rotunditat i la importància de les estructures descobertes. Tot i que els arqueòlegs i arquitectes implicats en el projecte encara no han lliurat els seus dictàmens oficials, **estem en disposició de valorar la situació creada. En conseqüència, volem, com a tècnics i experts en la matèria, manifestar a l'opinió pública i traslladar a les administracions un seguit de reflexions i propostes.**

1. **Les restes arqueològiques del Born tenen una importància científica, simbòlica i patrimonial de primer ordre.** No només permeten conèixer i estudiar la trama urbana d'un important sector de la ciutat entre els segles XIV i XVIII, si no que representen, gràcies al seu extraordinari estat de conservació, una **oportunitat única de bastir un gran projecte museístic** que mostri de forma íntegra, amena, didàctica i coherent com vivien i treballaven les classes populars a la nostra ciutat en l'esmentat període.
2. **El projecte de Biblioteca Provincial és un vell deute pendent**, una inversió que el Ministeri de Cultura ens devia des de fa anys i que per fi s'havia resolt amb l'acord de les tres administracions (Ajuntament de Barcelona, Generalitat de Catalunya i Ministeri de Cultura) de situar-la al Born. **Aquesta Biblioteca és un equipament absolutament imprescindible i inaplaçable per Barcelona**, per quan està cridada a ser un centre pioner i modern de lectura molt important pel barri i per la ciutat, i que a més d'assumir la funció de biblioteca provincial, ha d'esdevenir la Biblioteca Central Urbana de Barcelona (és a dir, la capçalera del sistema de lectura pública de la ciutat)

3. Està fora de tota discussió la necessitat de preservar les restes. Els experts i l'opinió pública s'han manifestat massivament en aquesta direcció, i les administracions i els partits polítics ja han apostat clarament per la conservació *in situ* dels vestigis. Però **no es tracta només de conservar les restes. Cal anar més enllà: cal museïtzar i dinamitzar aquest conjunt patrimonial.** Per tant, la pregunta és: **poden conviure en un mateix solar el projecte previst de la Biblioteca i un nou projecte imprevist, de caire museístic? És possible compatibilitzar al Born els dos projectes culturals?**

4. Nosaltres, des d'una perspectiva tècnica, amb la informació de què disposem, creiem poder avançar dues conclusions:

a) **No seria acceptable sacrificar una part de les restes arqueològiques. És imprescindible mantenir la integritat de les estructures per tal de fer un projecte museològic modern i punter,** un espai on el visitant es podrà submergir en el passat de la ciutat, passejar pels carrers i entrar a les cases, reviu la vida quotidiana dels seus avantpassats. I un centre que, com s'ha dit, es pot convertir en el més important espai de coneixement, d'anàlisi i de divulgació sobre la història de la ciutat europea dels segles baixmedievals i moderns i que serà l'incentiu idoni per impulsar la investigació i la divulgació sobre història urbana que Barcelona requereix.

b) **Creiem que no és possible ubicar en el mateix emplaçament aquest nou centre museístic i la Biblioteca Provincial.** No és factible encabir-los junts sense hipotecar greument les potencialitats i les possibilitats de desenvolupament dels dos projectes. Barcelona es mereix tenir dos grans equipaments culturals dignes i complets, en dos emplaçaments diferents. No volem un projecte museístic disminuït o mutilat. Ni volem una biblioteca limitada en el seu desenvolupament, sense els serveis necessaris *in situ*, amb annexos més o menys dispersos.

5. **És per tot això que,** tot i reconeixent les dificultats que comporta, **demanem a les administracions públiques –a l'Ajuntament de Barcelona, a la Generalitat de Catalunya i al Ministeri de Cultura–** que prenguin les decisions adients per dur a terme els dos projectes culturals amb plenitud en el menor termini de temps possible. En aquest sentit, proposem:

a) **L'elaboració d'un projecte de recerca, restauració i adequació museogràfica** dels vestigis i de l'edifici del Born, i la posta en marxa d'un projecte de gestió modern en el marc de l'oferta museística de la ciutat.

b) **La construcció de la Biblioteca Provincial en un altre edifici de la ciutat** que disposi dels espais i dels condicionaments tècnics adients, encarregant un nou projecte de manera ràpida per tal de reduir el màxim el retard de la seva posta en marxa.

c) Que, atesa la coneguda migradesa dels pressupostos que Catalunya destina a cultura –i especialment a patrimoni–, **s'habilitin recursos econòmics extraordinaris i específics,** de manera que el desenvolupament dels projectes no s'allargui indefinidament ni vagi en detriment de les xarxes de serveis i equipaments territorials que Catalunya necessita.

6. També sol·licitem que, **a mesura que es disposi de dades, informes i projectes, es procedeixi a l'exposició i explicació pública dels mateixos,** cosa que facilitarà la formació d'una veritable opinió pública informada i reflexiva i permetrà l'examen i el control social de les decisions que s'adoptin. Atès l'extraordinari interès suscitat per aquesta qüestió, facilitar la implicació dels tècnics i professionals i de la ciutadania en les decisions a adoptar serà la millor garantia d'èxit i una mostra de maduresa de la nostra societat.

7. Finalment, volem manifestar el nostre convenciment que **un projecte museístic modern i àgil al Born suposarà pel Barri de la Ribera un revulsiu social i econòmic tant potent com la Biblioteca.** El nou equipament museístic del Born també contribuirà decisivament a la regeneració social i urbanística del barri i al seu desenvolupament econòmic.

Els professionals del patrimoni volem contribuir al debat negant qualsevol dicotomia entre pedres i llibres, foragitant la contraposició entre la memòria del passat (el museu tradicional) i la biblioteca del futur (els nous centres de lectura multimèdia) i combatent el tòpic de que només té valor allò que és molt antic. Els museus, les biblioteques, els arxius, els teatres, etc., són equipaments culturals necessaris tots ells per a la ciutadania i s'han de construir a partir d'uns mínims estàndards de qualitat i dignitat. Ens oferim a les administracions per contribuir, en el marc de la política cultural del país, a posar més a l'abast dels ciutadans l'accés als béns culturals ■

Barcelona, 30 d'abril 2002

Entitats impulsores

- Associació d'Arqueòlegs de Catalunya
- Associació d'Arxivers de Catalunya
- Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval
- Associació de Museòlegs de Catalunya
- Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya
- Associació de Restauradors Conservadors de Catalunya. ARCC
- Grup Tècnic –Associació Professional– dels Conservadors Restauradors de Catalunya
- Societat Catalana d'Arqueologia

JACIMENT, MUNICIPI (COMARCA). DIRECCIÓ (CRONOLOGIA), TIPUS

- **ESGLÉSIA DEL MONESTIR DE ST. LLORENÇ DE SOUS**, ALBANYÀ (ALT EMPORDÀ). PERE ROVIRA (MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **CASTELL DE SANT FERRAN**, FIGUERES (ALT EMPORDÀ). ANNA M. PUIG GRIESENBERGER (MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **CARRER SOTA MURALLA**, PERALADA (ALT EMPORDÀ). JOAN LLINÀS (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **ESGLÉSIA DEL MONESTIR DE ST. QUIRZE DE COLERA**, RABÓS D'EMPORDÀ (ALT EMPORDÀ). DOLORS CODINA (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CASTELL DE GELIDA, GELIDA (ALT PENEDÈS)**. M. CARME CARBONELL (MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **PLAÇA DE LA CREU-PASSEIG DE LES CABRES**, IGUALADA (ANOIA). JORDINA SALES-ARQUEOCAT (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CASTELL DE GODMAR DE CALLÚS**, CALLÚS (BAGES). ÀLVAR CAIXAL (MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **CASTELL DE CASTELLTALLAT**, ST. MATEU DE BAGES (BAGES). GORETTI VILA -ARQUEOCIÈNCIA, SCL (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **AV. ADELAIDA, CAMÍ DE REUS**, CAMBRILS (BAIX CAMP). DOLORS YNGUANZO-NÉMESIS (MEDIÉVAL, MODERN), URGÈNCIA
- **EL PALLOL**, REUS (BAIX CAMP). ESTER RAMON-CÒDEX (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CASA GAUDÍ, RAVAL DE SANT FRANCESC, 12**, RIUDOMS (BAIX CAMP). DOLORS YNGUANZO-NÉMESIS (MEDIÉVAL, MODERN), URGÈNCIA
- **ESGLÉSIA DE CALONGE**, CALONGE (BAIX EMPORDÀ). ÒSCAR VARAS -ARKE,SCP (MEDIÉVAL, MODERN), URGÈNCIA
- **CASTELL DE SANT ESTEVE DE LA FOSCA**, PALAMÓS (BAIX EMPORDÀ). EVA TEIXIDOR (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **MASIA DE CAL MONÉS**, EL PRAT DE LLOBREGAT (BAIX LLOBREGAT). MARTA MARAGALL-ARQUEOCIÈNCIA (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CAN BARRAQUER**, ST. BOI DE LLOBREGAT (BAIX LLOBREGAT). CARME SUBIRANAS-ARQUEOCIÈNCIA SCL (FERRO-IBÈRIC, ROMÀ, MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **L'ANTIGA MASOVERIA DE CAN TORRENTS (C/ HOSPITAL, 9)**, ST. BOI DE LLOBREGAT (BAIX LLOBREGAT). NATÀLIA SALAZAR-ARQUEOCAT (FERRO-IBÈRIC, ROMÀ, MEDIÉVAL, MODERN), PREVENTIVA
- **PENYA DEL MORO, TORRE MEDIÉVAL**, ST. JUST DESVERN (BAIX LLOBREGAT). JOSEP ANTONI CANTOS-ARQUEOCIÈNCIA,SCCL (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **ERMITA DE LA MARE DE DÉU DE SALES**, VILADECANS (BAIX LLOBREGAT). MATEU RIERA-SERVEI PATRIMONI ARQUITECTÒNIC LOCAL DIPUTACIÓ DE BARCELONA (ROMÀ, MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **SALA DELS ARCS. RECTORIA DE STA. MARIA**, SANTA OLIVA (BAIX PENEDÈS). XAVIER BAYERRI-CÒDEX (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **AV. CAMBÓ**, BARCELONA (BARCELONÈS). ANNA BORDAS-ÀTICS, SL (ROMÀ, MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **AV. CAMBÓ, AMPLIACIÓ**, BARCELONA (BARCELONÈS). ANNA BORDAS, GENARD TORRES-ÀTICS, SL (ROMÀ, MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **AV.PARAL-LEL, 40**, BARCELONA (BARCELONÈS). XAVIER BERMÚDEZ-ARQUEOCAT (ROMÀ, MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **C/ LLEÓ, LLUNA I TIGRE**, BARCELONA (BARCELONÈS). DARIA CALPENA-ÀTICS, SL (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **C/ PELAI, 3**, BARCELONA (BARCELONÈS). EMILIANO HINOJO-CÒDEX (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **C/ RIERA ALTA I CARME**, BARCELONA (BARCELONÈS). DARIA CALPENA-ÀTICS, SL (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **ENTORN PARC DE LA CIUTADELLA**, BARCELONA (BARCELONÈS). ARIADNA TRAVESET-ÀTICS, SL (MEDIÉVAL, MODERN), URGÈNCIA
- **MERCAT DE SANTA CATERINA**, BARCELONA (BARCELONÈS). JOSEFA HUERTAS, JORDI AGUELO-CÒDEX (ROMÀ, MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **PASSEIG PICASSO, NUM. 38-38 BIS I 24-26-28-30**, BARCELONA (BARCELONÈS). LAURA SUAU-ÀTICS (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **SANT SEVER, 5**, BARCELONA (BARCELONÈS). SARA SIMÓN (ROMÀ, MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **EDIFICI DE L'HARMONIA**, HOSPITALET DE LLOBREGAT (BARCELONÈS). MÒNICA LOPEZ-ARKE, SCP (MEDIÉVAL, MODERN), URGÈNCIA
- **EDIFICI DE L'HARMONIA**, HOSPITALET DE LLOBREGAT (BARCELONÈS). NÚRIA RIBAS-ARKE,SCP (MEDIÉVAL, MODERN), URGÈNCIA
- **ZONA EXTERNA A L'ABSIS DE STA. MARIA DE TALLÓ**, BELLVER DE CERDANYA (CERDANYA). JORDI GUÀRDIA-ARQUEOCIÈNCIA SCL (ROMÀ, MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **C/ QUARTERES, PLAÇA DEL CASTELL**, SANTA COLOMA DE QUERALT (CONCA DE BARBERÀ). MARTA BRU (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CASTELL DE MABARRERA**, CELRÀ (GIRONÈS). JORDI MERINO-JANUS,SL (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **TRAM MURALLA DE GIRONA (ENTRE ST. PERE DE GALLIGANTS I EL PORTAL DE FRANÇA)**, GIRONA (GIRONÈS). MARIA FRANCESCA JIMÉNEZ-ARES (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **SANTUARI MARE DE DÉU DE LA CISA**, PREMIÀ DE DALT (MARESME). JOAN CASAS-ÀTICS (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CASTELL D'ORÍS**, ORÍS (OSONA). ANNA M. GÓMEZ-SERVEI PATRIMONI ARQUITECTÒNIC LOCAL,DIPUTACIÓ DE BARCELONA (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **LLORÍS,VIL·LA ROMANA NOU TRAÇAT CARRETERA C-1412**, ISONA I CONCA DEL·LA (PALLARS JUSSÀ). CONXITA RODRÍGUEZ (ROMÀ, MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CASTELL DE LA SALA DE VALLFOGONA**, VALLFOGONA DE RIPOLLÈS (RIPOLLÈS). DOLORS CODINA (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **TOSSAL DELS MORTS**, ALCOLETGE (SEGRIÀ). DANIEL RUBIO (MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **LA SAÏDA**, ALMACELLES (SEGRIÀ). MONTSERRAT GENÉ (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **AV. DE BLONDEL, 94 I C/ SANT ANTONI, 33**, LLEIDA (SEGRIÀ). MARTA MORÁN (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **RAMBLA FERRAN NÚM. 1**, LLEIDA (SEGRIÀ). XAVIER PAYÀ (MEDIÉVAL, COMTEMPORÀNIA), URGÈNCIA
- **CATEDRAL. OBRES DRENATGE AL VOLTANT DEL CLAUSTRE DE LA SEU**, TARRAGONA (TARRAGONÈS). ANDREU MUÑOZ (ROMÀ, MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CATEDRAL. TEULADA I ACCÉS AL CLAUSTRE**, TARRAGONA (TARRAGONÈS). ANDREU MUÑOZ (ROMÀ, MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CASTELL DE CIUTADILLA**, CIUTADILLA (URGELL). SÒNIA PASCUAL (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **ESGLÉSIA DE STA. MARIA D'ARTIES I C/ DELS BANYS**, NAÛT ARAN (VALH D'ARAN). ELISA ROS (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **C/ DE LA MARE DE DEU DE LES NEUS, RAVAL DE DINS I RAVAL DE FORA**, SABADELL (VALLÈS OCCIDENTAL). JOSE ANTONIO CANTOS-ARQUEOCIÈNCIA (MEDIÉVAL, MODERN), PREVENTIVA - NEG
- **CAN ROQUETÀ - TORRE ROMEU**, SABADELL (VALLÈS OCCIDENTAL). NOEMÍ TERRATS, MÒNICA OLIVA-ARQUEOLÍTIC (NEOLÍTIC, MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **CAN ROQUETA-TORRE-ROMEU**, SABADELL (VALLÈS OCCIDENTAL). NOEMI TERRATS-ARQUEOLITIC (NEOLITIC, MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **C/ SANTIAGO RUSIÑOL, 19**, ST. CUGAT DEL VALLÈS (VALLÈS OCCIDENTAL). ALBA RODRÍGUEZ (MEDIÉVAL, MODERN), PREVENTIVA
- **PLAÇA DE L'OM (MONESTIR DE ST. CUGAT)**, ST. CUGAT DEL VALLÈS (VALLÈS OCCIDENTAL). AINHOA PANCORBO-ARKE,SCP (MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **CA N'ANGLADA**, TERRASSA (VALLÈS OCCIDENTAL). GAJETÀ BONO-ÀTICS,SL (ROMÀ, MEDIÉVAL, MODERN), URGÈNCIA
- **ESGLÉSIES DE SANT PERE DE TERRASSA**, TERRASSA (VALLÈS OCCIDENTAL). ANTONIO MORO (ROMÀ, MEDIÉVAL), URGÈNCIA
- **PLAÇA DE L'ESGLÉSIA**, GRANOLLERS (VALLÈS ORIENTAL). MÒNICA MERCADO-ESTRAT, SCP (ROMÀ, MEDIÉVAL), PREVENTIVA
- **ESGLÉSIA DE SANTA EULÀLIA DE TAPIOLES**, VALLGORGUINA (VALLÈS ORIENTAL). ESTHER RODRIGO-ACTIUM, SCP (MEDIÉVAL), URGÈNCIA

Hem d'agrair al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya les dades sobre aquestes intervencions.

Novetats bibliogràfiques

- ABULAFIA, D.; BEREND, N. (Ed.):** *Medieval Frontiers. Concepts and Practices.*
2002-280pp .....85,18 €
- ALBAREDA, J.:** *Catalunya en un conflicte europeu. Felip V i la pèrdua de les llibertats catalanes (1700-1714).*
2001-304pp .....81,14 €
- BALARD, M.:** *Croisades et Orient latin: XIe-XIVe siècle.*
2001-272pp. 42 fig .....30,40 €
- BALARD, M.; KEDAR, B. Z.; RILEY-SMITH, J. (Eds.):** *Dei gesta per Francos. Études sur les croisades dédiées à Jean Richard.*
2001-460pp .....93,20 €
- BARRAL, X.:** *Vidrieras medievales de Cataluña.*
2002-271pp. 250 il .....57,00 €
- BRUBAKER, L.; HALDON, J.:** *Byzantium in the Iconoclast Era (ca 680-850): The Sources.*
2001-358pp .....93,20 €
- CARDINI, F.:** *Nosotros y el Islam. Historia de un malentendido.*
2002-232pp .....17,00 €
- CASSANELLI, R.; CARBONELL, E.:** *De Mahomet à Charlemagne. La Méditerranée et l'art.*
2001-264pp. 250 il. 35 map .....80,76 €
- CATTEDDU, I. (Dir.):** *Les habitats carolingiens de Montours et la Chapelle-Saint-Aubert (Ille-et-Vilaine).*
2001-240pp. il .....50,60 €
- CATY, R.:** *Enfants au travail. Attitudes des élites en Europe occidentale et méditerranéenne aux XIXe et XXe siècles.*
2001-278pp .....27,92 €
- CHOISY, A.:** *El arte de construir en Bizancio.*
2002-286pp. 206 il .....24,00 €
- COBREROS, J.:** *Itinerarios románicos por el Alto Aragón.*
2002-240pp. 153 il .....29,75 €
- CURROS, M. A.:** *El lenguaje de las imágenes románicas.*
2002-180pp. 72 il .....29,50 €
- EASTMOND, A. (Ed.):** *Eastern Approaches to Byzantium.*
2001-320pp .....81,17 €
- FERNANDES, I. C. (Ed.):** *Mil anos de fortificações na Península Ibérica e no Magreb (500-1500). Actas do simposio internacional sobre castelos (Palmela, 2000).*
2002-933pp. fig. fot .....52,42 €
- GARCIA MELERO, J. R.:** *Las catedrales góticas en la España de la Ilustración.*
2002-188 pp. 75 il .....62,00 €
- IONÀ BEN AVRAHAM DE GIRONA:** *Les Portes del Penediment (Introducció, traducció i notes per Manuel Frau).*
2001-233pp .....7,21 €
- IOSSEF BEN ISAAC BEN SAMBARI:** *El Séfer Divré Iossef (Les Cròniques de Josep) (Introducció, traducció i notes per M. E. Barjau i Rico).*
1996-188pp .....7,21 €
- MACRIDES, R. (Ed.):** *Travel in the Byzantine World.*
2002-280pp .....81,17 €
- MARTINDALE, J. R. (Ed.):** *Prosopography of the Byzantine Empire. Vol. I: 641-867. CD ROM*
2001- .....88,38 €
- MAYHEW, N. J.; SCHOFIELD, P. R. (Eds.):** *Credit and Debt in Medieval England, c. 1180-c. 1350.*
2002-200pp. 18 fig .....47,49 €

- MOSSÉ BEN NAHMAN:** *El llibre de la Redempció i altres escrits (Introducció, traducció i notes per E. Feliu i Mabres).*
1993-273pp .....7,21 €
- MOULIN, L.; OURSEL, R.; NEWMAN, J. H.:** *La civilización de los monasterios medievales.*
2002-294pp. 168 il .....92,00 €
- PASTRÉ, J.-M. (Dir.):** *Le château à la croisée des voies, à la croisée des temps.*
2001-320pp .....31,88 €
- PEREA, E.:** *Església i societat a l'arxidiòcesi de Tarragona durant el segle XVIII. Un estudi a través de les visites pastorals.*
2001-595pp .....17,43 €
- ROCA, C.:** *El crepusculo del reino visigodo de Toledo.*
2001-215pp .....10,00 €
- SEM TOB BEN SAPRUT:** *La pedra de toc. Llibre primer: Sobre els fonaments de la fe (Introducció, traducció i notes per Josep V. Niclós).*
2002-186pp .....7,21 €
- SERRA, E. (Coord.):** *Cort General de Montsó (1585). Montsó-Binèfar. Procés familiar del braç reial.*
2001-810pp .....30,05 €
- TALBOT, A.-M.:** *Women and Religious Life in Byzantium.*
2001-325pp .....93,20 €
- VALDÉS, F.; VELÁZQUEZ, A. (Eds.):** *La islamización de la Extremadura romana.*
2001-369pp. il .....12,02 €
- VICENTE, J. D. (Coord.):** *...operis terre turullii. La cerámica bajomedieval en Teruel.*
2002-327pp. fig. fot .....60,00 €
- VIOLET-LE-DUC, E.:** *La construcción medieval.*
2002-354pp. 156 il .....24,00 €
- WALTER, Chr.:** *The Warrior Saints in Byzantine Art and Tradition.*
2002-320pp .....81,17 €
- VV.AA.:** *Repoblación y reconquista. Actas del III Curso de Cultura Medieval.*
1993-294pp. fig. fot .....29,47 €
- VV.AA.:** *Jean-Baptiste le Précurseur au Moyen Age.*
2001-240pp .....35,00 €
- VV.AA.:** *L'Île-de-France médiévale. Vol. I.*
2001-240pp. fot .....53,40 €
- VV.AA.:** *L'Île-de-France médiévale. Vol. II.*
2001-240pp. fot .....48,63 €
- VV.AA.:** *Los monasterios románicos.*
2001-173pp. il .....12,00 €
- VV.AA.:** *Soria Románica. El Arte Románico en la Diócesis de Osmu-Soria.*
2001-143pp. il .....12,00 €
- VV.AA.:** *Carlomagno y Mahoma.*
2002-272pp. 173 il .....105,00 €
- VV.AA.:** *Historias de las Españas Medievales.*
2002-384pp .....24,00 €
- VV.AA.:** *La sculpture. Le grand art du Moyen Age du Ve au XVe siècle.*
2002-318pp. 520 il .....121,00 €
- VV.AA.:** *Palencia en los siglos del románico.*
2002-265pp. il .....23,00 €
- VV.AA.:** *Perfiles del Arte Románico.*
2002-162pp. il .....13,50 €

Per comandes

• ArqueoCat S.L. •

Arqueologia i Patrimoni

ArqueoCat Llibreria

c/ Dinamarca 3, interior 8
08700 IGUALADA (Barcelona)

Tel/Fax 34 93 805 58 70

Tel. 34 93 803 96 67

e-mail arqueocat@arqueocat.com

<http://www.arqueocat.com>

Pàgina del darrere

II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya, Sant Cugat del Vallès.

Butlleta d'inscripció a l'Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval

NOM	COGNOMS
ADREÇA	TELÈFON
CODI POSTAL	POBLACIÓ
PROFESSIÓ	
ENTITAT	

Dades bancàries del/la sol·licitant

ENTITAT BANCÀRIA	NÚM. ENTITAT
ADREÇA DE L'ENTITAT	
OFICINA <input type="text"/>	NÚM. CONTROL <input type="text"/>
	NÚM. COMPTE <input type="text"/>

Quota anual: 24 €

Signatura

Quota institucional: 72 €

ACRAM

c/ Garcilaso 199, 1r 3a – 08027 Barcelona – Tel. 93 351 39 65
a/e: acram@eresmas.com